

Näringsutskottets yttrande 2024/25:NU6y

Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet beslutade den 11 februari 2025 att ge näringsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2024/25:60 Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta och de motioner som väckts med anledning av propositionen i de delar dessa berör utskottets beredningsområde.

Utskottet begränsar sitt yttrande till frågor om innovationsfrämjande som berörs i motionerna 2024/25:3309 (S) yrkandena 1, 13, 14, 22 och 23, 2024/25:3310 (V) yrkandena 7 och 14, 2024/25:3312 (C) yrkandena 1, 2, 15, 34, 35 och 41 samt 2024/25:3313 (MP) yrkandena 8 och 26.

Näringsutskottet anser att utbildningsutskottet bör avstyrka motionsyrkandena i berörda delar.

I yttrandet finns fyra avvikande meningar (S, V, C, MP).

Utskottets överväganden

Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta

Propositionen

Regeringen lämnar varje mandatperiod en forskningspolitisk proposition som anger regeringens politik inom området för den kommande fyraårsperioden. Syftet är att skapa en viss långsiktighet och ge berörda myndigheter stabila förutsättningar för planering och måluppfyllelse.

I den aktuella propositionen presenterar regeringen forskningspolitiken för åren 2025–2028. Den omfattar såväl forskning som innovation. Politiken utgår från målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation. Målet för forskningspolitiken ligger således fast men regeringen väljer att ändra delmålen. Regeringen anger följande uppföljningsbara delmål för den kommande tioårsperioden:

- Sverige ska vara en ledande kunskapsnation och vara bland de främsta länderna vad gäller utgifter för forskning och utveckling som andel av BNP.
- Svensk forskning ska hålla hög kvalitet.
- Sverige ska vara ett av världens främsta innovationsländer.

I budgetpropositionen för 2025 lämnade regeringen förslag och redovisade bedömningar om ökade anslag till forskning och innovation, vilka sedan godkändes av riksdagen (prop. 2024/25:1, bet. 2024/25:UbU1, rskr. 2024/25:52 och bet. 2024/25:NU1, rskr. 2024/25:117).

Utgångspunkten för de insatser som regeringen föreslår är excellens, internationalisering och innovation. Enligt regeringen ska Sverige vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och utveckling. Regeringen anser vidare att Sverige ska vara bland de främsta länderna vad gäller utgifter för forskning och utveckling (FoU) som andel av BNP.

Regeringen redovisar i propositionen satsningar på fri forskning och för att främja svenskt deltagande i EU:s ramprogram för forskning och innovation samt framtagande av en handlingsplan inför nästa ramprogram. Regeringen aviserar även insatser till forskningsinfrastruktur. Vidare konstaterar regeringen att Sverige har ett forsknings- och teknikintensivt näringsliv som konkurrerar på en global marknad. Regeringen anser därför att forskning av hög kvalitet inom teknikområden är central och föreslår satsningar på forskning och innovation för banbrytande och strategisk teknik.

Därtill konstaterar regeringen att vissa samhällsutmaningar behöver fokuserade insatser på forskning och innovation, inklusive praktikinära forskning. Det handlar t.ex. om bioekonomi, miljö och klimat, där kunskap och innovation behövs för att genomföra den gröna omställningen. Det handlar även om

hälsoområdet, där flera utmaningar både nationellt och globalt kräver insatser och där life science-sektorn är viktig för Sverige. Det handlar också om samhällsområden med stora behov av praktisk forskning och ny kunskap inom exempelvis brottslighet, socialtjänst, skola och vård. Även andra pågående och planerade åtgärder som bidrar till excellens, internationalisering och innovation redovisas i propositionen.

Motionerna

Fyra motioner (S, V, C, MP) har väckts med anledning av propositionen. I det följande redovisas de motionsyrkanden som enligt utskottets bedömning helt eller delvis berör utskottets beredningsområde.

I partimotion 2024/25:3313 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkande 8 efterfrågas ett tillkännagivande om att regeringen bör se över hur medel tilldelas bl.a. Vinnova och Rise för att minska detaljstyrningen. I yrkande 26 förordas ett tillkännagivande om behovet av ökade medel till Vinnova för hållbar innovation.

Åsa Westlund m.fl. (S) anser i kommittémotion 2024/25:3309 yrkande 1 att regeringens förslag på nya delmål för forskningspolitiken bör avvisas med undantag för målet att Sverige ska vara ett av världens främsta innovationsländer. Vidare begär motionärerna i yrkande 13 ett tillkännagivande om mer forskning för att öka tempot i den gröna omställningen och vikten av kraftfulla satsningar på klimatforskning. I yrkande 14 efterfrågas ett tillkännagivande om ökad forskning om tillämpning av artificiell intelligens för högre kvalitet och ökad effektivitet i välfärden och näringslivet. Motionärerna menar i yrkande 22 att regeringen bör ta fram en innovationsstrategi för Sverige. Motionärerna anser också i yrkande 23 att regeringen bör uppmanas att starta fler strategiska innovationsprogram med tydliga kopplingar till Agenda 2030.

I kommittémotion 2024/25:3310 föreslår Lorena Delgado Varas m.fl. (V) i yrkande 7 ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda införandet av ett mål om att högst hälften av samtliga statligt finansierade forsknings- och innovationsanslag ska gå till män som forskar. I yrkande 14 efterfrågas ett tillkännagivande om att det bör tillsättas en utredning om hur man kan öka kunskapen och öka forskningen om kooperativ och andra alternativa företagsformer.

I kommittémotion 2024/25:3312 av Anders Ådahl m.fl. (C) yrkande 1 anförs att målet för högre utbildning, forskning och innovationspolitiken ska vara att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd och näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar Sverige står inför, både nationellt och globalt. Vidare efterfrågar motionärerna i yrkande 2 ett tillkännagivande om att ett delmål för forskningspolitiken ska vara att Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och innovation och att de offentliga och privata investeringarna i forskning

och innovation ska överstiga EU:s mål. I yrkande 15 begär motionärerna även ett tillkännagivande om behovet av att införa ett system för en samlad och oberoende analys av vilka resultat och effekter som statliga investeringar i forskning, utveckling och innovation har. I yrkande 34 vill motionärerna se ett tillkännagivande om ett stärkt företags- och forskningsklimat och i yrkande 35 ett tillkännagivande om attraktiva forsknings- och innovationsmiljöer. I yrkande 41 förordar motionärerna ett tillkännagivande om framväxande och banbrytande tekniker.

Tidigare och kommande riksdagsbehandling

Utskottet har under innevarande valperiod behandlat ett flertal motionsyrkanden som på olika sätt syftar till att främja innovation och som har beröringspunkter med de motionsyrkanden som nu är aktuella. Det handlar om motionsyrkanden med förslag på insatser som rör t.ex. samverkansprogram, att utreda effekter av statliga investeringar och kooperativa företag. Utskottet kommer senare denna vår i betänkande 2024/25:NU17 Näringspolitik att behandla motionsyrkanden som väckts under allmänna motionstiden 2024/25 om liknande frågor. Det kan även nämnas att utskottet i samband med sin beredning av budgetpropositionen för 2025 utgiftsområde 24 Näringsliv avstyrkte förslag om ökade medel till Vinnova för hållbar innovation och att riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (prop. 2024/25:1, bet. 2024/25:NU1, rskr. 2024/25:117). Vidare kommer utskottet senare i vår att behandla yrkanden om en innovationsstrategi och s.k. regulatoriska sandlådor i betänkandena 2024/25:NU21 Ersättning till radio- och tv-företag vid privatkopiering och 2024/25:NU16 Regelförenkling för företag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis understryka att det står bakom regeringen när det gäller att målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation. Vidare ska Sverige enligt regeringen vara ett land där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, stärker näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar Sverige står inför, både nationellt och globalt. Utskottet kan konstatera att målet för forskningspolitiken därmed ligger fast. Däremot har regeringen valt att justera delmålen. Utskottet välkomnar detta. I detta sammanhang vill utskottet särskilt lyfta fram delmålet om att Sverige ska vara ett av världens främsta innovationsländer. Utskottet ser mot denna bakgrund inget skäl för utbildningsutskottet att tillstyrka de motionsyrkanden som efterfrågar förändringar av det forskningspolitiska målet eller delmålen.

Utskottet instämmer även i vad regeringen anför om att det krävs forskning och innovation av högsta kvalitet för att skapa tillväxt och stärka svensk konkurrenskraft. Utskottet välkomnar därför de satsningar som görs, där en stor

del av dessa är inriktade, bl.a. genom Vinnova, på att direkt stärka näringslivets forskningsinsatser. Utskottet ser även positivt på att regeringen avser att noga följa utvecklingen av de privata investeringarna i forskning och utveckling.

När det gäller övriga motionsyrkanden som har väckts med anledning av propositionen och som helt eller delvis berör näringsutskottets beredningsområde vill utskottet anföra följande.

I ett antal motioner föreslås insatser för att främja företagsklimatet och innovationsmiljöer. Utskottet vill i detta sammanhang påminna om de insatser regeringen tar upp i propositionen som rör kommersialisering, inkubatorer samt test- och demonstrationsmiljöer. Det gäller exempelvis de utökade medel Vinnova tilldelas av regeringen för verifiering av forskningsresultat med syftet att mer forskning ska kunna kommersialiseras. Det gäller även det nya innovationskontor för de kulturella och kreativa branscherna som ska inrättas. Därtill vill utskottet framhålla att forskningsinstituten spelar en viktig roll i innovationssystemet genom att vara en brygga mellan näringslivet och lärosäten, och utskottet välkomnar således att Rise tillförs ökade medel. Utskottet vill också här påminna om att Vinnova tillförs medel för vidareutveckling och investeringar i test- och demonstrationsmiljöer samt för att stimulera till investeringar i både privata och offentliga test- och demonstrationsmiljöer.

I några motioner föreslås att regeringen bör satsa mer på vissa av de forsknings- och innovationsområden som motionärerna pekar ut, det gäller t.ex. den gröna omställningen och artificiell intelligens (AI). Det finns också förslag i en motion om att insatserna för framväxande och banbrytande tekniker ska vara initierade nedifrån av forskare snarare än utpekade av regeringen. Utskottet instämmer i vad regeringen anför om att det är svårt att förutspå framtidens teknikutveckling eftersom utvecklingen går så snabbt. Utskottet delar därför regeringens uppfattning om att det behövs strategiska satsningar på vissa banbrytande tekniker samtidigt som forskarinitierade initiativ möjliggörs. En fördel som utskottet noterar med tydliga nationella prioriteringar är att Sverige kan agera mer kraftfullt både i EU och globalt. När det gäller förslag i en motion om att se över den nuvarande utformningen av hur bl.a. Vinnova och Rise tilldelas medel delar utskottet alltså inte denna uppfattning och anser därmed att utbildningsutskottet bör avstyrka yrkandet.

När det sedan gäller de utpekade forsknings- och innovationsområdena som nämnts ovan delar utskottet motionärernas uppfattning att dessa områden är av avgörande betydelse för Sverige och det svenska näringslivets konkurrenskraft. Utskottet noterar även att ett flertal av de satsningar regeringen tar upp i propositionen direkt och indirekt rör bl.a. AI och den gröna omställningen. Exempelvis kan satsningen på excellenskluster för strategisk teknik nämnas, där Vinnova och Vetenskapsrådet ska inrätta ett gemensamt programkontor för att samordna sina utlysningar. Utskottet noterar att programkontoret även ska få i uppgift att utvärdera satsningarna. Satsningen på excellenskluster ska leda till att statliga medel skapar en hävstångseffekt med näringslivets investeringar i forskning och utveckling, och bidra till att forskningsresultat kan

omvandlas till kommersiella produkter och tjänster. Detta inkluderar även små och medelstora företag. Utskottet vill även i detta sammanhang påminna om det regeringen anför om att lyfta fram AI som ett prioriterat teknikområde för insatser genom både Vinnova och Vetenskapsrådet med start 2025.

I en motion finns förslag som syftar till att högst hälften av samtliga statligt finansierade forsknings- och innovationsanslag ska gå till män som forskar. Utskottet delar regeringens uppfattning om att lika villkor för lika arbete och meriter måste gälla för kvinnor och män för att Sverige ska fortsätta vara en ledande kunskaps- och forskningsnation. Utskottet är vidare av den uppfattningen att det är centralt att förutsättningarna för kvinnor att driva och utveckla företag ska förbättras och vill även här påminna om det arbete regeringen gör för att stärka förutsättningarna för kvinnors företagande och innovation. Därtill kan myndigheternas arbete med jämställdhetsintegrering nämnas. Att staten skulle låsa hälften av anslagen för forskning och innovation till ettdera könet ser dock utskottet varken som görligt eller önskvärt.

När det gäller förslag i samma motion om att öka kunskap och forskning om kooperativt företagande vill utskottet påminna om att det behandlade motionsyrkanden som rörde främjandet av kooperativt företagande våren 2024 (bet. 2023/24:NU11). Det är utskottets uppfattning att det kooperativa företagandet kan vara en viktig del av det svenska näringslivet. Samtidigt är det viktigt att påminna om att kooperativ inte är en företagsform. Det kooperativa företaget kan bedrivas i vilken företagsform som helst, såsom aktiebolag eller handelsbolag, men den vanligaste formen är ekonomisk förening. Utskottet kan även konstatera att information om kooperativt företagande samlas och förmedlas via den myndighetsgemensamma webbportalen verksamt.se.

Avslutningsvis kan utskottet konstatera att det denna valperiod har behandlat och kommer att behandla motionsyrkanden som på olika sätt syftar till att främja innovation, och som därmed i vissa fall liknar de här aktuella motionsyrkandena. Det gäller exempelvis förslag om regulatoriska sandlådor och ett motionsyrkande om att ta fram en innovationsstrategi. Utskottet noterar att dessa frågor kommer att behandlas av näringsutskottet senare detta riksmöte (bet. 2024/25:NU16 och 2024/25:NU21). I en annan motion förordas att Vinnova ska tilldelas mer medel. Utskottet avstyrkte ett liknande förslag i samband med utskottets beredning av budgetpropositionen för 2025 (utg.omr. 24) och anser att utbildningsutskottet bör göra detsamma.

Sammanfattningsvis anser utskottet att utbildningsutskottet bör avstyrka motionerna 2024/25:3309 (S) yrkandena 1, 13, 14, 22 och 23, 2024/25:3310 (V) yrkandena 7 och 14, 2024/25:3312 (C) yrkandena 1, 2, 15, 34, 35 och 41 samt 2024/25:3313 (MP) yrkandena 8 och 26 i berörda delar.

Stockholm den 13 mars 2025

På näringsutskottets vägnar

Tobias Andersson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tobias Andersson (SD), Elisabeth Thand Ringqvist (C), Fredrik Olovsson (S), Mats Green (M), Jessica Stegrud (SD), Mattias Jonsson (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Marianne Fundahn (S), Josef Fransson (SD), Isak From (S), Kjell Jansson (M), Eric Palmqvist (SD), Katarina Luhr (MP), Louise Eklund (L), Daniel Vencu Velasquez Castro (S), Lorena Delgado Varas (V) och Lili André (KD).

Avvikande meningar

1. **Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (S)**

Fredrik Olovsson (S), Mattias Jonsson (S), Marianne Fundahn (S), Isak From (S) och Daniel Vencu Velasquez Castro (S) anför:

Sverige ska enligt vår uppfattning vara en ledande kunskaps- och forskningsnation som konkurrerar med kunskap och kompetens, och inte med låga löner. För ett exportberoende land som Sverige, som bygger sin konkurrenskraft på innovationer, är forskning och utveckling helt avgörande för Sveriges välstånd. Statens investeringar i forskning och innovation bidrar till att skapa jobb i hela landet och är därmed avgörande för samhället och dess ekonomiska utveckling, och i slutändan för välfärden och medborgarnas möjligheter. Forskningen spelar också en viktig roll för Sveriges förmåga att möta olika gemensamma samhällsutmaningar.

Som redogörs för i propositionen föreslår regeringen inget nytt mål för forskningspolitiken. Däremot föreslår regeringen nya delmål. Enligt vår uppfattning är detta fel väg att gå och vi menar att de tre delmålen som beslutades 2016 fortsatt borde gälla. Dessa delmål borde dock utvärderas under den kommande fyraårsperioden. Förslaget om ett tillkommande delmål om att Sverige ska vara ett av världens främsta innovationsländer är vi dock positiva till och det bör därför läggas till som ett fjärde delmål tillsammans med de tidigare tre delmålen. Vi anser att det tillkommande fjärde delmålet väl kompletterar de formuleringar som redan finns i det övergripande målet.

Som framgår av propositionen är forskning och innovation en förutsättning för att motverka klimatförändringar, hantera deras följder och åstadkomma en framgångsrik klimatomställning. Vi menar att trots denna insikt innebär regeringens förslag en otillräcklig satsning på forskning för att möjliggöra den gröna omställningen. Det är vår uppfattning att rätt hanterad kan klimatomställningen bli en möjlighet för Sverige att skapa jobb och stärka landets globala position. Vi menar därför att det behövs mer forskning för att öka tempot i den gröna omställningen, inklusive kraftfulla satsningar på forskning och innovation för att motverka klimatförändringarna.

I propositionen tar regeringen även upp utvecklingen av AI, som kommer att leda till omfattande strukturomvandling av hela samhället och olika marknader samt ställa nya kompetenskrav. Vi anser att Sverige har goda förutsättningar att bli ett land i världsklass när det gäller AI. Enligt vår mening bör en svensk AI-satsning ha ett särskilt fokus på hur AI kan tillämpas både för att stärka produktiviteten i näringslivet och för att förbättra och effektivisera välfärden.

Med regeringens föreslagna politik ser vi dock att Sverige riskerar att halka efter i den globala konkurrensen om att utveckla framtidens lösningar och att

tappa sin ledande position inom klimatomställningen. Det är därför hög tid att regeringen arbetar fram en nationell innovationsstrategi för att stärka svensk konkurrenskraft, skapa nya jobb i hela landet och påskynda den gröna och digitala omställningen. En nationell innovationsstrategi finns i flera grannländer och har länge efterfrågats av såväl näringslivet som andra aktörer.

Vidare vill vi framhålla vår uppfattning att de strategiska innovationsprogrammen är en viktig del av Sveriges innovationssystem. Programmets roll behöver dock bli tydligare och ytterligare resurser behöver tillföras dem. Dessa program har potential att accelerera utvecklingen inom områden som är strategiskt viktiga för Sverige, såsom klimatomställning och digitalisering. Vi förespråkar därför att fler strategiska innovationsprogram skapas med en tydlig koppling till samhällsrelevanta mål och med utgångspunkt i Agenda 2030. Det är särskilt viktigt att dessa program bidrar till systemförändringar som kan förverkliga både ekonomiska och miljömässiga mål.

Sammanfattningsvis anser vi att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3309 (S) yrkandena 1, 13, 14, 22 och 23 i berörda delar och avstyrka övriga motionsyrkanden som behandlas i detta yttrande.

2. Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (V)

Lorena Delgado Varas (V) anför:

Jag anser att forskning behövs för att förstå den värld vi lever i och att den bidrar till social, politisk och ekonomisk utveckling. Forskning är även en förutsättning i framtagandet av samhällsnyttiga innovationer. Forskningens kvalitet och nytta är beroende av att politiken inte styr över forskningens inriktning och ämnesområden. Den politiska styrningen bör således hålla sig på en övergripande nivå. Samtidigt kan jag konstatera att Sverige står inför ett antal samhällsutmaningar som måste hanteras för att vi som land ska kunna bibehålla en fungerande välfärd och en hög levnadsstandard. Det finns därför ett särskilt samhällsintresse i att peka ut strategiska forsknings- och innovationsområden, vilket också motiverar mer styrda satsningar, det kan t.ex. gälla för områdena klimatteknik, pandemikunskap och genusvetenskap.

Jag menar även att Sverige behöver ställa om till en innovationsdriven tillväxt. Det andra länder gör billigare och ibland bättre måste Sverige möta med högre kunskapsinnehåll, resurseffektivare produktion samt en produktion av varor och tjänster som utgår från samhällsutmaningar snarare än konsumtionsdriv. Omställningen av ekonomin måste göras i ett nytt ekonomiskt landskap, där klimatfrågan och den växande befolkningen utgör både utmaningar och möjligheter. Det är centralt att forskning och utveckling sker i nära relation med industrin.

Jag vill även framhålla de små företagen som en betydelsefull motor för Sveriges näringsliv. Många viktiga innovationer kommer från just små företag, men samtidigt är det ändå ofta de stora företagen som får stöd att tillämpa

sin forskning i de statliga labben. De små företagen har varken tiden, resurserna eller kapaciteten och behöver således stöd i detta. Att små och medelstora företags möjlighet att delta i forskning stärks och att en tydligare forskningsinfrastruktur för näringslivet möjliggörs är därför viktigt.

Därutöver noterar jag att ett område som saknas i regeringens proposition är insatser för att möjliggöra och underlätta för hållbart företagande. Jag anser att Sverige behöver ett mer hållbart företagande som klarar av kriser bättre än i dag. Inom detta område behöver forskningen öka, det gäller bl.a. kring kooperativa arbetarägda företag och hur företagsformerna kan rustas inför framtida kriser. Dagens insatser för att stödja forskning och innovation är till stor del riktad mot storbolagen, vilket enligt min mening inte ger ett näringsliv med samma motståndskraft som om insatserna i stället tydligare spreds mellan olika företagsformer med varierande storlek. Jag anser därför att det bör tilläggas en utredning om hur Sverige kan öka kunskapen och forskningen om kooperativ och andra alternativa företagsformer.

Vidare anser jag att det i dag råder en ojämsställd situation när man ser på hur staten fördelar anslagen till forskning och innovation. Kvinnors innovation är ofta ett eftersatt område. Det behövs därför både en jämställd forskningspolitik och en jämställd innovationspolitik. Jag kan konstatera att många av de statliga stöd som finns för innovation och försöksstudier visar på en viss snedfördelning mellan män och kvinnor, och många berörda kvinnor upplever svårigheter att få dessa stöd. För att främja kvinnors innovationer bör regeringen därför utreda hur man kan införa ett mål om att högst hälften av samtliga statligt finansierade forsknings- och innovationsanslag ska gå till män som forskar.

Sammanfattningsvis anser jag att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3310 (V) yrkandena 7 och 14 i berörda delar och avstyrka övriga motionsyrkanden som behandlas i detta yttrande.

3. Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (C)

Elisabeth Thand Ringqvist (C) anför:

Sverige har länge varit en toppnation när det gäller forskning och innovation. Svenskt välstånd och svensk konkurrenskraft har byggts av en högutbildad befolkning, innovativa företag och en akademi på mycket hög nivå. På senare år har Sverige dock tappat alltmer mark. Jag menar att det behövs en ny politisk inriktning för att vända utvecklingen och tyvärr kan jag konstatera att denna insikt saknas i regeringens inriktning för forskningspolitiken. Till skillnad från regeringen anser jag således att det övergripande målet för högre utbildning, forskning och innovationspolitik bör vara följande:

Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbild-

ning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd och näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar Sverige står inför, både nationellt och globalt.

Detta mål bör även följas upp och utvärderas systematiskt utifrån tre delmål. I detta sammanhang vill jag särskilt lyfta fram ett av dessa, och föreslår därför att ett nytt delmål bör vara att Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och innovation, där de offentliga och privata investeringarna i forskning och innovation ska överstiga EU:s mål.

Därtill anser jag att det finns ett behov av ett tydligare system för kvalitetsuppföljning av svensk forskning och innovation för att säkerställa att statliga investeringar är effektiva. Jag anser därför att regeringen bör tillsätta en utredning om att införa ett system för en samlad och oberoende analys av vilka resultat och effekter de statliga investeringarna ger inom forskning, utveckling och innovation.

Jag anser även att det behövs ytterligare insatser för att stärka såväl olika innovationsmiljöer som företagsklimatet. Samspelet mellan forskningen och näringslivet är grundläggande för att nya innovationer ska kunna kommersialiseras och nå marknaden. Här spelar bl.a. innovationskontoren och inkubatorerna en betydelsefull roll. Det finns dock många utmaningar på vägen för att en idé ska kunna kommersialiseras. En av utmaningarna handlar om företagens tillgång till kapital och då främst i ett tidigt skede. I den tidiga fasen har Vinnova en viktig roll i fråga om att kunna stötta bolag, vilket är av stor vikt för att aktörer med privat kapital i ett senare skede ska våga och vilja investera. Jag menar därför att staten behöver säkerställa att det finns ett stödsystem som kan ta hand om fler idéer och forskningsresultat. Bland annat behöver innovationskontoren och inkubatorerna få varaktiga resurser för att kunna arbeta mer långsiktigt. Vidare menar jag att test- och innovationsmiljöer är en grundläggande del i ett välfungerande och internationellt konkurrenskraftigt innovationssystem. Genomförandet av tester av ny teknik och forskning i Sveriges testmiljöer är väldigt kostsamt och det är svårt för mindre och snabbväxande företag att få tillgång till dessa miljöer. Test- och innovationsmiljöer behöver därför tillgängliggöras för fler företag oavsett storlek och ekonomiska resurser. Därtill måste bolagen i dag inom näst intill alla branscher förhålla sig till betungande regler och lagstiftning. Detta kan i kombination med tekniska innovationer bli till ett hinder för innovation. Utveckling av regelverk, juridik och policyer är därför minst lika viktigt som att bygga upp kunskap om ny teknik. Jag förordar därför att det byggs upp ett system med regulatoriska sandlådor vid tillsynsmyndigheter. Syftet bör vara att förenkla för startup- och scaleup-företag att kunna utvecklas. Vidare behöver en sådan satsning syfta till att innovationer ska kunna utvecklas i en kontrollerad miljö och att regelutvecklingen ska kunna följa de tekniska innovationerna.

När det gäller framväxande och banbrytande tekniker anser jag att det är avgörande att de satsningar som görs av staten inom forskning och innovation bidrar till att stärka Sveriges konkurrenskraft. Statens roll bör vara att fungera

som en katalysator för att skapa förutsättningar för framväxande och banbrytande tekniker. En sådan satsning bör göras utan obefogad politisk detaljstyrning och bör ta sin utgångspunkt i Sveriges unika industritradition, kompetenser och möjligheter. Satsningarna ska inte vara utformade på ett sådant sätt att de riskerar att leda till protektionism eller till att komparativa fördelar inte utnyttjas. Risken är då att insatserna blir mycket kostsamma och i värsta fall inte leder till att banbrytande tekniker växer fram.

Sammanfattningsvis anser jag att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3312 (C) yrkandena 1, 2, 15, 34, 35 och 41 i berörda delar och avstyrka övriga motionsyrkanden som behandlas i detta yttrande.

4. Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (MP)

Katarina Luhr (MP) anför:

Enligt min mening ska Sverige vara en kunskaps- och bildningsnation, där alla har möjlighet till livslångt lärande, och ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer. Sveriges ställning som kunskapsnation bygger på en välutbildad befolkning och på forskning och högre utbildning av högsta kvalitet och med stor bredd. Grundforskning samt forskningsfinansiering som inte är öronmärkt är nödvändiga förutsättningar för fri och oberoende forskning som leder till framtida genombrott och framgångsrik spetsforskning. Det behövs också tillämpad forskning och stöd för innovationer och kommersialisering av forskningsresultat, såväl som praktisknära forskning för att utveckla offentlig verksamhet, näringsliv och civilsamhälle. Oberoende forskning är viktig för Sveriges och hela världens utveckling. Samtidigt är det rimligt att en del av de medel som samhället satsar kan användas för politiska prioriteringar och strategiska satsningar.

När det gäller de politiska prioriteringarna och de strategiska satsningarna menar jag att staten behöver satsa på forskning för att hantera klimat- och miljökrisen. Forskning och innovation utvecklar såväl ny teknik som nya tillvägagångssätt som möjliggör en snabb klimatomställning som kan bidra till att Parisavtalets mål nås och till att Sverige kan vara ledande internationellt i klimatarbetet. Breda strategiska satsningar på forskning, utveckling och innovation kan även bidra till tekniksprång och stärka Sveriges konkurrenskraft och framtida möjligheter att sprida resultat och lösningar. Vidare är goda förutsättningar för innovation, affärsutveckling och kommersialisering viktigt för att främja en grön omställning av industrier och hela branscher. Det är därför viktigt att steget från idé och innovation till prototyp, produkt och kommersialisering blir kortare.

Jag anser dock att det för närvarande finns alltför mycket detaljstyrning av forskningen och att det inte bör vara politikens uppgift att styra forskningen på det detaljerade sätt som regeringen förespråkar i propositionen. I propositionen pekas ett antal forsknings- och innovationsområden med tillhörande avgränsad finansiering ut för bl.a. Vinnova och Rise. Det är rimligt att flera av

dessas områden behövs, men vart och ett av de nu i detalj specificerade områdena kan mycket väl rymmas inom betydligt bredare och mer strategiska forskningsområden. Till skillnad från regeringen menar jag således att det behövs stora och breda strategiska forskningsområden med egen finansiering, så att forskningen i större utsträckning får avgöra vilka områden som ska prioriteras. Jag menar därför att den nuvarande utformningen av hur medel tilldelas bl.a. Vinnova och Rise bör ses över med syftet att minska detaljstyrningen och därmed stärka näringslivets innovationsförmåga.

Vidare är det min uppfattning att ett sådant forskningsområde som staten behöver prioritera är hållbar innovation. Tyvärr föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2024 liksom för 2025 neddragningar av Vinnovas medel som skulle gått till forskning och innovation för just detta ändamål. Båda neddragningarna avvisades av Miljöpartiet, men godkändes sedermera av riksdagen. Jag anser därför att Vinnovas medel för detta bör återställas till den tidigare nivån och att ytterligare medel ska tillföras Vinnova för en satsning på hållbar innovation. Inom ramen för denna satsning bör särskilda medel avsättas till sociala innovationer för att bidra till stärkt kunskapsutveckling i anslutning till att den nya socialtjänstlagen träder i kraft.

Sammanfattningsvis anser jag att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3313 (MP) yrkandena 8 och 26 i berörda delar och avstyrka övriga motionsyrkanden som behandlas i detta yttrande.